

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

Habilitační práce

Oponent

**Pracoviště opONENTA,
instituce**

Mgr. Klára Šabatová, Ph.D.

*Počátek střední doby bronzové ve střední Evropě
na základě modelů radiokarbonových dat*

Doc. Mgr. Peter Pavúk, Ph.D.

Ústav pro klasickou archeologii
Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

I. Stručná charakteristika práce

Práce sa odpovedajúc svojmu názvu venuje prechodu zo staršej do strednej doby bronzovej a možnostiam jeho absolútneho datovania. Ide o tému, ktorej sa autorka už nejakú dobu venovala a v predkladanej práci svoje bádanie komplexne zhodnotila, hlavne za využitia bayesianskeho modelovania radiokarbónových dát. Výstavbou argumentácie, navrhnutou metodológiou, ako aj technickým prevedením cielene nadväzuje na dve nedávne obsiahle štúdie Stockhammer et al. 2015 a Brunner et al. 2020, hlavne na tú posledne menovanú. V tom zmysle ide metodologicky o prácu na aktuálnej vlne súčasného bádania.

II. Stručné celkové zhodnotenie práce

Autorka sebe vlastným dôkladným a štruktúrovaným spôsobom definuje postupne teoretické východiská, pojmy a ciele práce, sumarizuje relevantné dejiny bádania a z nich vyplývajúce rámcové koncepty, predkladá možnosti (a limity) typochronologickej analýzy, prepojenie s rádiokarbónovou chronológiou a následnej modelácie absolútnych dát (strany 5-47). Následne kriticky hodnotí svoj tzv. základný súbor „primárnych“ dát hrobov z južnej Moravy (s. 48-116), ktoré dopĺňa o kritické zhodnotenie „sekundárnych“ dát z priľahlých regiónov (s. 117-128). Syntézou typologických prvkov a absolútnych dát preklenie k definícii chronologických horizontov, ktoré následne konfrontuje s rôznymi dátovými modelmi (s. 129-184). V diskusii zhodnocuje aplikovateľnosť/vhodnosť rádiokarbónových dát pre rekonštrukciu chronológie uvedeného obdobia, kladie si rôzne zásadné otázky, ktorými sa čiastočne vracia k témam vyplývajúcim z prehľadu bádania v úvode práce a zaujíma ku nim postoj. Len okrajovo na záver ešte zhodnotí „historické súvislosti“ a aký dopad má nové

absolútne datovanie na naše chápanie komplexných zmien, ktoré vidíme na prechode zo staršej do strednej doby bronzovej, nielen na južnej Morave ale aj v celej strednej Európe (184-211).

Záverom sa prikláňa k dvojitému členeniu Reineckeho stupňa A2. V zmysle svojich navrhovaných štyroch chronologických horizontov postavených na výskyte konkrétnych typov ihlíc je pre ňu typ Matzhausen typický pre A2a (mladšia unětická kultúra), mladšie ihlice s guľovitou hlavicou pre A2b (věteřovská kultúra), a ihlice typu Malching sa vyskytujú priebežne v oboch. Stredná doba bronzová začína typom Wetzleinsdorf, ihlice s kotúčovitou hlavicou, (BB1) a pokračuje ihlicami s pečatovitou hlavicou (BB2/BC1). Za celkom zdarilé ide určite považovať aj koreláciu absolútnych dát pre jednotlivé Reineckeho stupne medzi dátami pre Švajčiarsko/Nemecko a pre južnú Moravu. Za pozornosť stojí určite prekryv C14 dát medzi mladšou unětickou a věteřovskou, ako aj prekryv pri mladších ihliciach s guľovitou hlavicou a ihlicami s kotúčovitou hlavicou. Musím ale priznať, že súbežné používanie rôznych terminologických tradícií pre častokrát rovnaké typy nálezov je trochu mätúce, aj keď zároveň aj chápem autorkin zámer o istú objektivitu.

III. Podrobnejšie zhodnotenie práce a jej jednotlivých aspektov

Práca je tak nabitá faktami, dátami a pozorovaniami, že nie je možné sa podrobne ku všetkým v posudku tohoto typu vyjadrovať, rád by som vypichol niekoľko pozorovaní.

Jeden z problémov prenosu Reineckeho datovania ďalej na východ, a obzvlášť do Karpatskej kotliny je ten, že aj keď existujú isté nadregionálne trendy, tak sa materiálna kultúra predsa len v západo-východnom gradiente mení, tu postupne, tu zásadnejšie. Na takom veľkom území logicky vznikajú regionálne periodizácie a pri tom vzniká pomerne veľká šanca, že to čo jeden bádateľ zo západnej časti strednej Európy nazve povedzme ako BA2b môže byť niečo iné ako BA2b iného bádateľa z východného okraja (o BA2 spät/BA2c/BA3 ani nehovoriac). Práve kapitola k dejinám bádania dobre zhrnula ako sa Reineckeho periodizačný systém v priebehu rokov precizoval, zároveň ale aj ako sa už etablované definície toho-ktorého stupňa menili. Práve v tomto by radiokarbónové datovanie malo aspoň do istej miery existujúce synchronizácie trochu „prečistiť“.

Z hľadiska dejín bádania by bolo zaujímavé sa bližšie pozrieť na akademické pozadie jednotlivých bádateľov, v zmysle kto je koho študent (napríklad som nevedel že Rückdeschl je Miložičiov študent), kto bol čím ovplyvnený (málokto by študent žije úplne vo vzduchoprázdne), potažmo čo boli zlomové body vo vývoji tých koncepcií (v zmysle vypublikovanie nového depotu, alebo pohrebiska a podobne). Klasickým príkladom je

pohrebisko Singen, ktorého publikácia zásadne ovplyvnila ďalšiu diskusiu k staršej dobe bronzovej krížom cez celú Európu. To nie je niečo, čo by som predloženej práci vytýkal, skôr mi to prišlo ako vhodný podnet do budúcnosti.

Vzhľadom na pomerne limitovanú materiálovú bázu „základného súboru“ boli do dátových modelov zapracované aj rádiokarbónové dáta z okolitých regiónov: 30 dát z pohrebísk a 77 dát zo sídlisk. Úhrnom teda analýza zahŕňa 132 dát, čo v tejto číselnej podobe ale nikde v práci uvedené nie je. Z textu zároveň vyplýva, že nie všetky dáta boli použité pri všetkých modeloch. Z dôvodu prehľadnosti by preto bolo vhodné doplniť do každého modelového výstupu počet vzoriek N. Občas si to ide spočítať na prstoch ruky, občas ale nie... To by malo dopad aj na výpovednú hodnotu výsledných modelov. Je rozdiel, či stoja na 25 dátach, alebo na 132 dátach. Rovnako z uvedeného nie je úplne zrejmé, akému kritickému zhodnoteniu boli podrobené práve tieto tzv. Sekundárne dáta. Vyzerá to ako keby sa autorka občas opierala len o datovania a názory v pôvodných publikáciách, a to môže byť ošemetné.

V zmysle definície keramickej náplne jednotlivých stupňov vidím istý limit v tom, že je opakovane odkazované na práce Ondráčka, Stuchlíka a Stuchlíkovej, väčšinou z 1980tych rokov. Tieto práce majú nepochybne stále svoje opodstatnenie, odvtedy ale uplynulo 40 rokov a museli pribudnúť nové nálezové celky. Aj v Čechách sa síce stále ešte argumentuje s Mouchovými prácami zo 1960tych rokov, vďaka prácam Bartelheima, Zicha a Erneého to ale už nie je náš jediný prameň. V prípade, že daná téma (únětická kultúra) na Morave nebola aktívne rozvíjaná ďalej, ma zaujalo, že práce Bartelheima a Zicha neboli aspoň orientačne zužitkované. Je mi ale jasné, že sa tým otvára celá séria ďalších otázok a niekde bolo treba diskusiu geograficky ohraničiť, nedá mi to ale nespomenúť. To sa ale týka aj keramiky věteřovskej kultúry. Som presvedčený, že časť problémov okolo absolútneho datovania VK je spôsobená istým nepochopením jej náplne a tiež nepochopením jej presahu do strednej doby bronzovej.

Pre čitateľa by bolo praktickejšie, ak by boli všetky nálezové celky diskutované v texte aj vyobrazené, kľudne v pôvodnom prevedení. Nálezy sú síce zobrazené v prehľadových diagramoch s C14 datovaním na konci kapitoly, hodili by sa ale lepšie do textu, k popisom hrobov. Pre eventúalnu publikáciu bude vhodné aj mapky doplniť. Tak vo väčšom rozlíšení pre lokality na južnej Morave, ako aj sumárnejšie pre všetky ostatné spomínané v texte (len čiastočne podchytené na Obr. 67).

Práca je bezpochyby na aktuálnu tému. Téma samotná bola síce už opakovane pretraktovaná, ide ale o nový a inovatívny prístup a o novú použitú metodológiu. Bolo zozbierané veľké množstvo dát, väčšina z nich bola podrobená kritickému rozboru a výsledná analýza predstavuje určite nový a pôvodný výsledok. Som si istý, že práca po svojej publikácii vyvolá čulú diskusiu nielen miestnych bádateľov. Formálna úprava práce je pekná, jazyková trochu pokrivkáva a pred ďalšou publikáciou bude musieť prejsť dôkladnou jazykovou redakciou (vrátane drobných faktografických nepresností ako že Juraj Bartík je krátkym a; bez kalibrace je BP, a podobne).

IV. Otázky oponenta k obhajobe habilitačnej práce

- Z pohľadu JZ Slovenska by ma zaujímal názor autorky na ihlice typu Gajary a ich datovanie.
- Tiež by ma zaujímal názor autorky na periodizačný systém navrhnutý Vladárom a Lichardusom (1997)
- Ako si vysvetľujete, že na základe obdobného súboru dát vyšiel Stockhammerovi a Brunnerovi do istej miery zásadne odlišný výsledok. Korešpondujú Brunnerove závery s recenziou R. Schwarza (2015) na Stockhammerovu prácu (s ktorou ale nepracuje)?

V. Záver

Habilitačná práca Mgr. Kláry Šabatové, Ph.D., *Počátek střední doby bronzové ve střední Evropě na základě modelů radiokarbonových dat*, do istej miery naráža na hranice možného, v zmysle toho čo s týmto materiálom a na túto tému ide v súčasnosti urobiť, každopádne ale **splňuje** požiadavky štandardne kladené na habilitačné práce v odbore archeológia praveku a stredoveku, a v mnohých ohľadoch ich aj prekračuje. Plne odporúčam k obhajobe!

V Kaymakçı

Dne 10.08.2022

.....
podpis